

بسمه تعالی

سازمان بهزیستی کشور

معاونت امور توانبخشی

دفتر توانبخشی آموزشی، حرفه ای و توانپزشکی

شیوه نامه ارائه خدمات توانبخشی حرفه ای برای افراد دارای اختلال طیف اتیسم (بالای ۱۴ سال)

مقدمه

اختلال طیف اتیسم، شایع ترین اختلال در بین شش اختلال گروه اختلالات عصبی رشدی است که طبق تعریف راهنمای تشخیصی و آماری اختلال های روانی، ویراست پنجم (۲۰۱۳)، با مشخصه اصلی نقص پایدار در برقراری ارتباط اجتماعی متقابل و تعامل اجتماعی و نیز الگوهای محدود تکراری و قالبی در رفتار، علایق و فعالیت ها مشخص است. این نشانگان باید از دوران کودکی وجود داشته باشد و عملکردهای روزانه فرد را مختل یا محدود کند. دیگر ویژگی های مهم آن عبارتند از: مقاومت در برابر تغییرات محیط یا تغییر در روال عادی زندگی روزمره و تجربه های حسی غیرطبیعی (کاپلان، سادوک و همکاران، ۲۰۱۳؛ ترجمه رضاعی، ۱۳۹۵).

این اختلال در حال حاضر، حدود ۱ درصد از کودکان و بزرگسالان در سراسر جهان را تحت تاثیر قرار داده است و شیوع آن در ایران نیز رو به افزایش است. افراد با اختلال طیف اتیسم و خانواده هایشان با چالش های زیادی در زمینه های مختلف مانند مراقبت، آموزش و تفریح روبرو هستند. خصوصاً زمانی که با افزایش سن توانخواه، امکان حضور در مراکز روزانه توانبخشی آموزشی ویژه اختلال طیف اتیسم محدود شده و نیاز به ترخیص از مرکز وجود دارد. کمبود مراکز تخصصی و خدمات مناسب برای این افراد، این چالش ها را دو چندان کرده است. لذا این گروه از افراد و خانواده های ایشان برای دریافت خدمات آموزشی و توانبخشی و یا دریافت خدمات فوق برنامه با مشکلات زیادی مواجه اند. به علاوه در بسیاری از موارد، نیاز خانواده ها مبنی بر وجود مرکزی است که افراد بالای ۱۴ سال با اختلال طیف اتیسم ترخیص شده را در طول روز نگهداری و مراقبت نماید. از طرفی دیگر، با توجه به نشانه های اختلال طیف اتیسم، هم راستا با سیاست های جهانی، به جهت حفظ درجه های ارتباطی افراد با اختلال طیف اتیسم، مراکز نگهداری شبانه روزی برای این افراد مورد تایید نمی باشد. زیرا این اقدام سبب محدود شدن ارتباطات می شود. همچنین، نظر و تأکید متخصصان بر مداخلاتی است که موجبات ارتقاء سطح ارتباطات اجتماعی این افراد را فراهم می آورد و با توجه به نقش مؤثر خانواده به عنوان یکی از اعضای تیم توانبخشی، نگهداری این کودکان در مراکز شبانه روزی توصیه نگردیده و ارائه خدمات در مراکز به صورت روزانه همراه با جلب همکاری خانواده پیشنهاد حوزه های تخصصی و کارشناسی است.

در اغلب جوامعی که ارائه خدمات به افراد با اختلال طیف اتیسم دارای پیشینه ای علمی و از نظر زمانی طولانی است، الزاماً در نهایت به این نقطه می رسند که با گروه بزرگسالانی که از مراکز ارائه خدمات و نیز مدارس و کلینیک های ویژه بیرون می آیند چه باید کرد؟ در ایران نیز مانند سایر جوامعی که برنامه تشخیص و ارائه خدمات آموزشی و توانبخشی دارای قدمتی چند ساله است، اکنون در نقطه ای ایستاده ایم تا گام های بعدی و مورد نیاز برای ادامه راه در مسیرهای تعیین شده را برداریم. تجارب فردی و سازمانی نشاندهنده این امر بوده است که بدون داشتن برنامه و یا نقشه راهی برای ارایه این خدمات، اغلب تعیین میزان دستیابی به اهداف بسیار دشوار و گاه غیرممکن است.

استانداردسازی خدمات تخصصی توانبخشی روزانه برای افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال مشتمل بر طیف وسیعی خدمات آموزشی حرفه ای، تفریحی و مراقبت و نگهداری روزانه با کیفیت و استاندارد، می تواند به ارتقای کیفیت زندگی این افراد و خانواده هایشان کمک کند.

اهداف کلی

- افزایش کیفیت زندگی افراد با اختلال طیف اتیسم: ارتقای سطح زندگی افراد با اختلال طیف اتیسم از طریق ارائه خدمات توانبخشی، تفریحی، مراقبتی و آموزشی مناسب
- کمک به خانواده ها: کمک به خانواده های افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال در مراقبت از فرزندانیشان و کاهش فشار روانی و جسمی آنها

تعاریف:

اختلال طیف اتیسم:

شایع ترین اختلال عصبی رشدی است که طبق تعریف راهنمای تشخیصی و آماری اختلال های روانی، ویراست پنجم (۲۰۱۳)، با مشخصه اصلی نقص پایدار در برقراری ارتباط اجتماعی متقابل و تعامل اجتماعی و نیز الگوهای محدود تکراری و قالبی در رفتار، علایق و فعالیت ها تعیین می گردد. این نشانگان باید از دوران کودکی وجود داشته باشد و عملکردهای روزانه فرد را مختل یا محدود کند. دیگر ویژگی های مهم آن عبارتند از: مقاومت در برابر تغییرات محیط یا تغییر در روال عادی زندگی روزمره و تجربه های حسی غیرطبیعی (کاپلان، سادوک و همکاران، ۲۰۱۳؛ ترجمه رضاعی، ۱۳۹۵).

توانبخشی حرفه ای:

توانبخشی حرفه ای بعنوان مهمترین بخش از روند اجتماعی شدن^۱ و بازگشت فرد معلول به اجتماع به شمار آمده و فعالیت های آن شامل مداخلات، آموزش های لازم و ارائه خدمات آمادگی و مشاوره شغلی به فرد دارای معلولیت می باشد. منظور از مداخلات مشتمل بر ارزشیابی، راهنمایی و مشاوره شغلی، آموزش حرفه ای، اشتغال، کاریابی و پیگیری هایی است که به منظور استقلال، خودکفایی اقتصادی مورد نیاز برای تأمین و حفظ شغل فرد معلول انجام می پذیرد.

کار گروه توانبخشی حرفه ای:

کار گروهی ذیل کمیته توانبخشی و متشکل از:

- ۱- مدیر/رئیس اداره بهزیستی شهرستان یا جانشین رئیس شهرستان
- ۲- مسئول توانبخشی شهرستان
- ۳- مسئول مرکز کارآفرینی، اشتغال و توانمندسازی شهرستان یا نماینده وی.
- ۴- کارشناس کاردرمانی
- ۵- کارشناس روانشناسی
- ۶- مددکار مربوطه

که با هدف سطح بندی درست خدمات توانبخشی حرفه ای افراد سخت اشتغال در قالب یک تیم وظایف خود را ارائه می نماید.

مرکز توانبخشی پیش حرفه ای و پیش مهارتی:

به مرکز روزانه ای اطلاق می شود که مجموعه ای از خدمات آموزشی، توانبخشی و حرفه آموزی را به فرد دارای معلولیت واجد شرایط بالای ۱۴ سال، در راستای کسب مهارت حرفه ای و ورود به عرصه کارگاهی و اشتغال پایدار ارائه می نماید. در هر مرکز توانبخشی حرفه ای، خدمات آموزشی برحسب نوع توانائی و ظرفیت یادگیری توانخواهان ارائه می گردد.

کارگاه تولیدی، آموزشی و حمایتی:

مرکزی است که توسط شخص حقیقی یا حقوقی با کسب مجوز و نظارت سازمان بهزیستی کشور تأسیس شده و برای همه افراد با شدت معلولیت متوسط، شدید و خیلی شدید، در سن شانزده سال به بالا واجد شرایط حضور اقدام به ارائه آموزش های مهارتی تکمیلی (کارورزی)، همراه با تولید نموده تا فرد توانائی های لازم برای دستیابی به شغل و قابلیت اقتصادی را بدست آورد.

مرکز معین: مرکزی است منتخب و واجد شرایط از بین مراکز "پیش حرفه ای و پیش مهارتی" ویژه افراد بالای ۱۴ سال هستند که به درخواست مرکز و تشخیص سازمان با رعایت اصول و استانداردهای ویژه الگوی شماره ۳، خدمات توانبخشی حرفه ای به افراد با طیف اتیسم را در فضای مجزا و استاندارد و در قالب گروه های همتا ارائه می دهد.

آزمون گارس ۲:

یکی از ابزارهای مهم تشخیص اختلال طیف اتیسم، آزمون GARS^۲ است که جزو روش های ارزیابی غیرمستقیم برای گروه سنی ۳ تا ۲۲ سالگی قرار داشته و توسط تیمی متشکل از متخصصان توانبخشی و روان شناسی با حضور فرد و خانواده اجرا می گردد. این آزمون رفتارهای فرد را در سه محور رفتارهای کلیشه ای، برقراری ارتباطات و تعاملات اجتماعی طبقه بندی می کند و برخلاف GARS^۱ فاقد بخش اختلالات رشدی است. نسخه سوم این آزمون (GARS^۳)، نیز در دسترس می باشد لیکن به دلیل استاندارد سازی این آزمون در ایران بر روی نمونه جمعیت ۸۰۰ نفر^۲ و به علاوه طراحی سامانه غربالگری و تشخیص اختلال طیف اتیسم بر اساس آزمون GARS^۲، در سازمان بهزیستی از نسخه ویرایش دوم استفاده می گردد.

پایگاه های غربالگری و تشخیص اتیسم:

به مراکز روزانه توانبخشی و آموزشی ویژه اختلال طیف اتیسم اطلاق می شود که حداقل یکی از کارشناسان فعال در آن مرکز، دارای مجوز آزمون تشخیصی گارس-۲ بوده و شناسه و رمز ورود اختصاصی ورود به سامانه غربالگری و تشخیص اختلال طیف اتیسم را دارا می باشد.

الگوهای پیشنهادی ارائه خدمات توانبخشی حرفه ای به افراد با اختلال طیف اتیسم

بر اساس الگوهای پیش بینی شده، علاوه بر رویکرد تلفیقی تامین خدمات در مراکز توانبخشی حرفه ای موجود که بیشتر در پی ساماندهی وضعیت موجود مراکز بوده است، تاسیس مراکز تخصصی توانبخشی مراقبتی آموزشی تفریحی در دستور کار قرار گرفته است.

در این راستا، ویژگی ها و استانداردهای خدمات برای این گروه، در ۴ محور (۱) فضا و تجهیزات (۲) نیروی انسانی (۳) خدمات تخصصی (۴) الگوی خدمتی در بررسی های صورت پذیرفته احصا گردیده و الگوهای زیر ارائه شد:

الگوی شماره ۱: خدمات توانبخشی حرفه ای در مراکز توانبخشی "پیش حرفه ای و پیش مهارتی" ویژه افراد بالای ۱۴ سال با اختلال طیف اتیسم (که بر اساس آزمون تشخیصی گارس در سطوح ۲ و ۳ قرار می گیرند) و با رعایت اصول و استانداردهای ویژه این گروه به صورت تلفیقی در کنار سایر گروه های خدمت گیرنده به فرد ارائه می گردد.

۲. Samadi, Sayyed Ali, and Roy McConkey. "The utility of the Gilliam autism rating scale for identifying Iranian children with autism." *Disability and rehabilitation* ۳۶,۶ (۲۰۱۴): ۴۵۲-۴۵۶.

الگوی شماره ۲: خدمات توانبخشی حرفه ای در مراکز معین توانبخشی "پیش حرفه ای و پیش مهارتی" ویژه افراد بالای ۱۴ سال با اختلال طیف اتیسم که بر اساس آزمون تشخیصی گارس در سطح ۳ قرار می گیرند و با رعایت اصول و استانداردهای ویژه این گروه در فضای مجزا و استاندارد و در قالب گروه های همتا به فرد ارائه می گردد.

الگوی شماره ۳: خدمات توانبخشی حرفه ای در "کارگاه های آموزشی، تولیدی حمایتی" ویژه افراد بالای ۱۴ سال با اختلال طیف اتیسم که بر اساس آزمون تشخیصی گارس در سطوح ۱ و ۲ قرار می گیرند و با رعایت اصول و استانداردهای ویژه این گروه به صورت تلفیقی در کنار سایر گروه های خدمت گیرنده به فرد ارائه می گردد.

الگوی شماره ۴: خدمات توانبخشی حرفه ای ویژه افراد دارای اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال که بر اساس آزمون تشخیصی گارس در سطوح ۳ قرار می گیرند و در قالب "مرکز تخصصی توانبخشی مراقبتی، آموزشی تفریحی" سازماندهی شده است. جدول شماره ۱ به طور خلاصه الگوهای تعریفی را نشان می دهد.

جدول شماره ۱- الگوهای خدمات توانبخشی حرفه ای ویژه اختلال طیف اتیسم

الگو	نوع مرکز	خدمت گیرندگان	خدمات	رویکرد غالب
الگوی (۱) توانبخشی (تلفیقی در مراکز موجود)	مرکز پیش حرفه ای و پیش مهارتی	سطوح ۲ و ۳	آموزش مهارتی فرد آموزش خانواده	مراقبتی-آموزشی توانبخشی
الگوی (۲) توانبخشی در فضای متفاوت در مراکز موجود	مرکز <u>معین</u> پیش حرفه ای و پیش مهارتی	سطح ۳	مراقبت ویژه آموزش های پایه آموزش خانواده	مراقبتی حمایتی توانبخشی
الگوی (۳) توانبخشی (تلفیقی در مراکز موجود)	کارگاه تولیدی حمایتی	سطوح ۱ و ۲	مهارت آموزی حرفه ای توانمند سازی حمایتی	توانبخشی حرفه ای توانمند سازی حمایتی (بدون نیاز به تفکیک)
الگوی (۴)*	مجوز جداگانه "مرکز تخصصی توانبخشی مراقبتی آموزشی تفریحی"	عمدتا سطح ۳	آموزش و مراقبت	(روزانه توانبخشی مراقبتی -تفریحی)

* در احصا و جمع بندی، تلاش بر آن بوده است که ضمن توجه به استانداردهای موجود در این بخش، خدمات تعریفی الگوی شماره ۴ نیز به استانداردهای خدمات تخصصی دارای کد بیمه ای نزدیک شود تا امکان بهره مندی از پوشش بیمه ای خدمات فراهم گردد.

لازم به ذکر است که سطح بندی خدمت گیرندگان مندرج در جدول فوق، متناسب با نتایج حاصل از اجرای آزمون تشخیصی گارس-۲، و بر اساس نقاط برش موجود در جدول شماره ۲، به شرح ذیل خواهد بود.

جدول شماره ۲- سطح بندی آزمون تشخیصی کارس ۲

تشخیص		رتبه درصدی	شاخص اتیسم
رد احتمال اختلال اتیسم		۱	۴۸ و کمتر
سطح ۱	احتمال پایین	۲-۱۰	۴۹-۶۴
	در حد متوسط	۱۲-۲۹	۶۵-۸۱
سطح ۲	بالتر از متوسط	۳۰-۴۹	۸۲-۹۳
سطح ۳	احتمال بالا	۵۰-۸۵	۹۴-۱۱۴
	احتمال بسیار بالا	۸۶ به بالا	۱۱۵ به بالا

موارد مشترک الگوهای ارائه شده

الف) شرایط کلی پذیرش در مراکز توانبخشی حرفه ای مبتنی بر الگوهای چهارگانه:

پذیرش افراد با اختلال طیف اتیسم، با شرایط مندرج در این بخشنامه، شامل:

۱. تشخیص پایگاه‌های غربالگری و تشخیص سازمان بهزیستی و تایید کمیسیون تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت، برای توانخواهان سخت اشتغال بالای ۱۴ سال و بر اساس شاخص اتیسم تعیین شده در گواهی تشخیصی صادره از پایگاه‌های مذکور
۲. تایید کارگروه توانبخشی حرفه ای شهرستان، در نوبت صبح و بعدازظهر، با تفکیک جنسیتی، امکان‌پذیر است.

لازم به ذکر است که با توجه به در طیف بودن اختلال اتیسم، نقاط برش در خصوص نمره های درصدی و حد فاصل سطوح تشخیصی نیز در طیف قرار می گیرد و راهنمایی جهت تنظیم برنامه آموزشی و توانبخشی توانخواه و میزان حمایت های لازم می باشد.^۳

ب) ویژگی های محیطی:

به طور کلی با توجه به ویژگی های افراد با اختلال طیف اتیسم، لازم است در طراحی و چیدمان مرکز و نیز جانمایی توانخواهان در محیط مراکز پیش حرفه ای و پیش مهارتی، به نیازهای این افراد توجه شود. ازجمله:

- از رنگ های ملایم و آرامش بخش در طراحی بخش ارائه خدمات اتیسم استفاده گردد، به گونه ای که رنگ بندی و نور محیط باعث تحریک بیش از حد و خستگی مفرط نشود.

۳. به عنوان مثال، رتبه درصدی ۵۰-۸۵ سطح ۳ اختلال طیف اتیسم را نشان می دهد، لیکن برنامه حمایتی و توانبخشی توانخواه دارای رتبه درصدی ۵۰ با توانخواه با رتبه درصدی ۸۰ متفاوت خواهند بود و حتی ممکن است با تنظیم و اجرای برنامه مناسب توانبخشی برای توانخواه با رتبه درصدی ۵۰، پس از گذشت حداقل ۶ ماه و اجرای مجدد آزمون تشخیصی، وی رتبه درصدی پایین تر از ۵۰ را کسب نموده و در نتیجه سطح تشخیص اختلال نیز به سطح ۲، کاهش یابد.

- فضای مد نظر سکوت و آرامش داشته و حس امنیت ایجاد نماید.
- ترجیحا از نور طبیعی استفاده شود.
- جا نمایی مناسب جهت سهولت دسترسی مربی به توانخواه و امنیت جسمی و روانی مد نظر قرار گیرد.
- از نشانگرها و نشانه ای دیداری^۴ برای تشخیص بهتر وسایل بویژه تشخیص شکل از زمینه^۵، استفاده شود.
- به کاهش تحریکات بصری غیر ضروری محیط توجه شود.
- به نظم در چیدمان و عدم به هم ریختگی و شلوغی محیط پیرامون توجه شود.
- مرکز باید به سیستم تهویه مناسب مجهز باشد.

ج) تجهیزات

- مبلمان و تجهیزات مناسب: متناسب با نیازهای افراد با اختلال طیف اتیسم باشد. به عنوان مثال، کفپوش مناسب، صندلی های راحت و دارای پشتی مناسب
- تجهیزات آموزشی: انواع لوازم التحریر، کتاب آموزشی، وایت بورده، میز و صندلی کودک و...
- اسباب بازی ها و تجهیزات بازی و سرگرمی های آموزشی: متناسب با علایق افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال (لگو، پازل، بازی های تطبیقی، ابزار بازی های حافظه، بازی های رومیزی، حباب ساز، کارت بازی ویژه مهارت های اجتماعی و...)
 - وسایل ورزشی: مناسب برای افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال (توپ و...)
 - ابزارها و وسایل آموزش مهارت های خودیاری و روزمره زندگی (کارت های آموزش تصویری و...)

د) توانایی های خاص پرسنل (مسئول فنی، روانشناس و مربی)، ارائه کننده خدمات به افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال :

- آموزش توانبخشی حرفه
 - آموزش مهارت های مختلف (همدلی، ارتباطی، خلاقیت، حل مساله، کنترل هیجانات و استرس و ...)
 - ارائه خدمات مراقبتی
 - ارائه خدمات مشاوره به افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال و خانواده های آنها
 - ارائه آموزش های خانواده (ویژگیهای اتیسم و نحوه مراقبت و ارتباط با افراد با اختلال طیف اتیسم، مهارت های تربیتی و آموزشی، مواجهه صحیح اختلال رفتاری، تعامل والدگری و ...)
 - برقراری ارتباط با خانواده ها (تبادل اطلاعات مرتبط با رفتار در منزل و تکمیل گزارشات رفتاری در صورت نیاز، بررسی چالش های احتمالی مرتبط با وضعیت خانوادگی و تربیتی فرد و...)
- علاوه بر موارد ذکر شده، کارکنان مرتبط، لازم است به مهارت های مندرج در بسته آموزشی بتا بهزیست (بسته توانبخشی اتیسم سازمان بهزیستی)، مشتمل بر موارد زیر مسلط باشند:
- دوره های آموزشی تحلیل رفتار کاربردی (ABA)
 - دوره آموزشی تعامل همه جانبه (Intensive Interaction)، روش های برقراری ارتباط با توجه به ویژگی افراد با اختلال طیف اتیسم.

^۴ . Landmarks

^۵ . figure Background

- دوره های آموزشی آموزش دارای ساخت با استفاده از شیوه تیچ^۶ (TEACCH)
- دوره های آموزشی ارزیابی و آموزش های مهارت های اجرایی
- حرفه آموزی ویژه افراد با اختلال طیف اتیسم

ه) ساعات فعالیت مرکز:

مطابق دستورالعمل های مربوطه به شرح زیر می باشد.

- ساعت فعالیت در این مراکز ساعت ۸ صبح الی ۱۳ و روزهای پنجشنبه از ساعت ۸ صبح الی ۱۲ می باشد.
- این مراکز در صورت نیاز و با هماهنگی سازمان بهزیستی می توانند در نوبت بعدازظهر نیز ارائه خدمت نمایند. ساعت کار در نوبت بعد از ظهر می تواند در محدوده ساعت ۱۳ تا ۲۱ باشد.

و) خدمات

۱- (و) خدمات فوق برنامه (هنری، ورزشی، تفریحی و ...):

فعالیت های فوق برنامه، برای افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال می تواند بر اساس نیازها و علایق آنها طراحی شوند. طراحی برنامه ها باید متناسب با موارد زیر در نظر گرفته شوند:

- سن و سطح توانایی
- علایق افراد با اختلال طیف اتیسم
- در برگیرنده تمامی حواس (مانند بینایی، شنوایی، لامسه، بویایی و چشایی)، و فراهم کننده فرصت هایی برای تنظیم حواس افراد با اختلال طیف اتیسم
- تنظیم برنامه های فراهم کننده فرصت هایی برای تمرین مهارت های اجتماعی و ایجاد ارتباط در افراد با اختلال طیف اتیسم از قبیل:

- فعالیت های ورزشی: بازی های قابل انجام مطابق با نیازها و توانایی های توانخواه. نظیر فعالیت های ورزشی با توپ و ...
 - فعالیت های هنری: نقاشی، مجسمه سازی، موسیقی و ...
 - فعالیت های اجتماعی: بازی های گروهی، رفتن به پارک و ...
 - فعالیت هایی در طبیعت: پیاده روی، کمپینگ، باغبانی و ...
 - ارائه طیف وسیعی از فعالیت های تفریحی متناسب با علایق افراد
 - برگزاری برنامه های تفریحی گروهی
- نکته:** افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال ممکن است بر اساس سطح و شدت اختلال خود جهت شرکت در برنامه ها به سطوحی از حمایت و کمک نیاز داشته باشند.

۲- (و) خدمات آموزشی و روان شناختی:

- ارائه خدمات مشاوره به افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال و خانواده های آنها
- آموزش مهارت های رفتاری با افراد با اختلال طیف اتیسم

^۶ . Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children

- آموزش نیازهای رشدی دوران بلوغ به توانخواهان نوجوان سطح ۱، با اختلال طیف اتیسم و خانواده های توانخواهان در همه سطوح
- آموزش خانواده ها در مورد نحوه تغذیه سالم افراد با اختلال طیف اتیسم
- آموزش مهارت های زندگی با تمرکز بیشتر بر مدیریت هیجانات و استرس، مهارت های ارتباطی
- آموزش های تخصصی مرتبط با اختلال طیف اتیسم جهت خانواده ها

۳- (و) خدمات حمایتی و مراقبتی:

- پشتیبانی عاطفی و روانی از افراد و خانواده های ایشان
- کمک به افراد خدمت گیرنده در حل مشکلات و چالش های روزمره زندگی
- ایجاد فرصت های اجتماعی برای افراد
- مراقبت های شخصی مانند لباس پوشیدن، غذا خوردن، مراقبت های بهداشتی و درمانی، نظارت بر سلامت و وضعیت جسمی و روان شناختی توانخواه

نکته ۱: در صورت مشاهده آثار مبنی بر آزار، اذیت، آسیب و سوء رفتار با کودک در الگوهای ۱ تا ۳، مربی موظف به ارایه گزارش به مسؤل فنی مرکز جهت پیگیری ها و اقدام لازم، می باشد.

نکته ۲: در صورتی که توانخواه در دو شیفت از خدمات مرکز استفاده می کند، مسؤل مرکز موظف است در برنامه های متناسب با نیاز توانخواه (تفریحی، هنری، اقامتی و ...)، در دو شیفت طراحی و پیاده نماید.

نکته ۳: در صورتی که توانخواه در دو شیفت از خدمات مرکز استفاده می کند، پیش بینی لازم جهت تامین و سرو میان وعده در نوبت صبح و بعدازظهر، مورد تاکید است. بدیهی است در صورت پرداخت کمک هزینه بهبود تغذیه توانخواهان توسط سازمان، سرو میان وعده مطابق با شیوه نامه ابلاغی از سوی دفتر توانبخشی آموزشی، حرفه ای و توانپزشکی سازمان، خواهد بود.

۴- خدمات توانبخشی حرفه ای

در الگوهای خدمتی ۱، ۲ و ۳، برخاسته از نیازسنجی، ضمن تاکید بر ضرورت رعایت استانداردهای ابلاغی دستورالعمل های مراکز توانبخشی حرفه ای (پذیرش، ترخیص و ارائه خدمات و...)، الزامات تخصصی مرتبط با تقویت توجهات آموزشی و توانبخشی به افراد با اختلال طیف اتیسم که در مراکز توانبخشی حرفه ای در حال دریافت خدمات می باشند (با تاکید ویژه بر خدمات مراقبتی، آموزشی، فوق برنامه و حمایتی)، مدنظر قرار گرفته است. شرایط و ضوابط مرتبط با الگوی شماره ۴، به صورت جداگانه آورده شده است.

الگوی شماره ۱- الگوی تلفیقی در مرکز پیش حرفه ای و پیش مهارتی

توصیه های تکمیلی ارائه خدمات به افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال

شرط پذیرش الگوی شماره ۱:

داشتن شرایط مندرج در جدول شماره ۱ (سطوح ۲ و ۳ بالاتر از متوسط تا احتمال سطح بالای آزمون گارس ۲) (شاخص اتیسم در دامنه: ۱۱۴-۸۲)

نکته: در صورت بروز مشکلات رفتاری حاد در توانخواهان سطح ۲ طیف اتیسم، با نظر روان شناس مرکز و تایید کارگروه توانبخشی حرفه ای شهرستان، امکان بهره مندی از خدمات الگوی شماره ۲، برای توانخواهان مذکور وجود دارد.

علاوه بر رعایت موارد مشترک اعلامی الگوهای ارایه شده، توجه موارد مندرج در ذیل مورد تاکید است.

خدمات:

در این الگوی خدمتی برخاسته از نیازسنجی، ضمن تاکید بر ضرورت رعایت استانداردهای ابلاغی دستورالعمل های مراکز توانبخشی حرفه ای (پذیرش، ترخیص و ارائه خدمات و...)، الزامات تخصصی مرتبط با تقویت توجهات آموزشی و توانبخشی به افراد با اختلال طیف اتیسم که در مراکز توانبخشی حرفه ای در حال دریافت خدمات می باشند (با تاکید ویژه بر خدمات مراقبتی، آموزشی، تفریحی و حمایتی)، به شرح زیر ارائه می گردد:

❖ خدمات مراقبتی:

مراقبت های فردی مانند لباس پوشیدن، غذا خوردن، مراقبت های بهداشتی، نظارت بر سلامت و وضعیت جسمی توانخواه و ... جهت اطمینان از سلامت و امنیت توانخواه

❖ خدمات آموزشی

- محوریت خدمات آموزشی، مطابق با دستورالعمل پیش حرفه ای پیش مهارتی می باشد.
- توجه بیشتر بر توانمندسازی خانواده/ مراقب در تعامل با فرزند با اختلال طیف اتیسم

❖ خدمات فوق برنامه (هنری، ورزشی، تفریحی و ...)، حمایتی:

- خدمات مندرج در بخش موارد مشترک راهنمای حاضر

نیروی انسانی: مطابق با موارد مندرج در دستورالعمل تخصصی کارگاه آموزشی، تولیدی حمایتی ویژه معلولان، تامین مربی آموزش دیده ۷، و شرایط مندرج در بند ج موارد مشترک

الگوی شماره ۲- الگوی توانبخشی در فضای مجزا در مراکز معین پیش حرفه ای و پیش مهارتی

توصیه های تکمیلی ارائه خدمات به افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال

شرط پذیرش الگوی شماره ۲:

داشتن شرایط مندرج در جدول شماره ۱ (سطح ۳ احتمال بالا تا احتمال بسیار بالا (شاخص اتیسم در دامنه: ۹۴ به بالا)

علاوه بر رعایت موارد مشترک اعلامی الگوهای ارایه شده، توجه موارد مندرج در ذیل مورد تاکید است.

۷. متناسب با بسته آموزشی بتا بهزیست (بسته توانبخشی اتیسم سازمان بهزیستی)

خدمات:

- ❖ تمرکز بیشتر بر امنیت جسمی و روانی توانخواه و خانواده در بخش خدمات مراقبتی
- ❖ توجه بیشتر بر توانمندسازی خانواده/ مراقب در تعامل با فرزند با اختلال طیف اتیسم
- ❖ ارایه خدمات مطابق با دستورالعمل پیش حرفه ای پیش مهارتی در بخش خدمات آموزشی

نیروی انسانی:

علاوه بر رعایت موارد مندرج در دستورالعمل پیش مهارتی - پیش حرفه ای، تامین مربی مستقل آموزش دیده ۸ مطابق شرایط مندرج در بند ج موارد مشترک ضروری است.

ویژگی های محیطی:

علاوه بر رعایت ویژگی های محیطی مندرج در بخش موارد مشترک راهنمای حاضر، فضای مجزا، با رعایت حد حریم شخصی استاندارد (حداقل ۴ متر مربع به ازای هر توانخواه بالای ۱۴ سال)، ضروری است.

الگوی شماره ۳ - الگوی تلفیقی در کارگاه تولیدی حمایتی

توصیه های تکمیلی ارائه خدمات به افراد با اختلال طیف اتیسم بالای ۱۴ سال

شرط پذیرش الگوی شماره ۳:

داشتن شرایط مندرج در جدول شماره ۱ (سطوح ۱ و ۲، احتمال پایین تاسطح بالاتر از متوسط (شاخص اتیسم در دامنه: ۹۳-۴۹)

نکته: در صورت بروز مشکلات رفتاری حاد در توانخواهان سطح ۲ طیف اتیسم، با نظر روان شناس مرکز و تایید کارگروه توانبخشی حرفه ای شهرستان، امکان بهره مندی از خدمات الگوی شماره ۲، برای توانخواهان مذکور وجود دارد.

علاوه بر رعایت موارد مشترک اعلامی الگوهای ارایه شده، توجه موارد مندرج در ذیل مورد تاکید است.

۸. متناسب با بسته آموزشی بتا بهزیست (بسته توانبخشی اتیسم سازمان بهزیستی)

خدمات:

تمامی خدمات مندرج در الگوی مشترک، به علاوه:

- ❖ تمرکز بیشتر بر آموزش های متناسب با حرفه، شامل کارورزی و کارآموزی
- ❖ ارائه خدمات مطابق با ماده ۶ دستورالعمل کارگاه آموزشی، تولیدی حمایتی ویژه معلولان در بخش خدمات آموزشی
- ❖ توجه بیشتر به فعالیت های هنری: نقاشی، مجسمه سازی، موسیقی و ...

نیروی انسانی:

مطابق با موارد مندرج در دستورالعمل تخصصی کارگاه آموزشی، تولیدی حمایتی ویژه معلولان، تامین مربی آموزش دیده ۹ و شرایط مندرج در بند ج موارد مشترک

ویژگی های محیطی:

علاوه بر رعایت ویژگی های محیطی مندرج در بخش موارد مشترک راهنمای حاضر، با تاکید بر ارگونومی کار و امنیت محیط کار

الگوی شماره ۴ – الگوی مراکز تخصصی توانبخشی مراقبتی آموزشی تفریحی

چارچوب و استانداردهای مرتبط با مراکز تخصصی توانبخشی مراقبتی آموزشی و تفریحی به صورت مفصل طراحی گردیده و پس از طی مراحل اداری، متعاقبا ابلاغ خواهد شد.

۹. متناسب با بسته آموزشی بتا بهزیست (بسته توانبخشی اتیسم سازمان بهزیستی)